

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

22.10.2024. Nr. 1-5/297

Uz 30.09.2024 1.9./7357

Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrai
e-prokuratura@lrp.gov.lv

[..] bāriņtiesai
[e-pasta adrese]

Informācijai: Bērnu aizsardzības centram
pasts@bac.gov.lv

Par pienākumu uzsākt kriminālprocesu

Tiesībsargs ir saņēmis [..] bāriņtiesas (turpmāk – Bāriņtiesa) iesniegumu (reģistrēts 01.10.2024. ar Nr. 1490), kas tika adresēts arī Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrai un Bērnu aizsardzības centram.

[1] Iesniegumā norādīts, ka Bāriņtiesā 2024. gada 2. maijā saņemta [bērnu aprūpes iestādes] vadītājas vēstule, kurā norādīts, ka ir gūts apstiprinājums par nepilngadīgās [personas A] grūtniecību. Iesniegumā norādīts, ka 2024.gada 10.maijā Bāriņtiesa, pamatojoties uz Krimināllikuma 161.pantu, kas paredz atbildību par seksuāla rakstura darbībām ar personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu, informēja Valsts policiju par notikušo un lūdza izvērtēt kriminālprocesa uzsākšanas nepieciešamību. Valsts policijas [..] iecirknis, izskatot Bāriņtiesas iesniegumu (vienas darba dienas laikā), pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 373.panta 1.punktu un Kriminālprocesa likuma 377.panta otro daļu, rezolūcijas veidā pieņēma lēmumu¹ atteikt uzsākt kriminālprocesu, to pamatojot ar to, ka starp [personu A] un bērna tēvu [personu B], kurš ir nepilngadīgs, ir noticis labprātīgs dzimumakts, kura rezultātā [personai A] ir iestājusies grūtniecība. Bāriņtiesa nepiekrīta Valsts policijas lēmumam par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu un pārsūdzēja to [..] prokuratūrā, lūdzot to atcelt, ierosināt kriminālprocesu un atzīt [personu A]

¹ [..] iecirkņa Izmeklēšanas nodaļas 6.grupas inspektora [..] paziņojums Nr.[..].

par īpaši aizsargājamo cietušo. 01.07.2024. Bāriņtiesā saņemta [...] prokuratūras atbilde, kurā norādīts, ka saskaņā Kriminālprocesa likuma 377.pantā noteikto, proti, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, ja izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva, prokurore uzskata, ka Valsts policijas nolēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu ir likumīgs un pamatots, bet Bāriņtiesas sūdzība atzīstama par nepamatotu un ir noraidāma.

[2] Krimināllikuma 161.panta dispozīcijā ir ietverts speciālais subjekts – persona, kura ir pilngadīga. Tātad, lai sauktu pie atbildības personu saskaņā ar Krimināllikuma 161.pantu, personai, kura ir pastrādājusi iespējamo noziedzīgo nodarījumu, ir jābūt vismaz 18 gadus vecai. Ja bērnam, kurš nav jaunāks par 14 gadiem, bet vēl nav sasniedzis 16 gadu vecumu, ir bijis labprātīgs dzimumakts ar citu 18 gadu nenasniegušu bērnu, tad uzskatāms, ka noziedzīgais nodarījums nav noticis un nav tikusi apdraudēta sabiedrības drošība tādā mērā, lai par to paredzētu kriminālatbildību. Ja starp [personu A] un [personu B] ir notikušas labprātīgas seksuāla rakstura darbības, tad, ņemot vērā, ka [persona B] nodarījuma laikā bija nepilngadīgs, viņam nevar celt apsūdzību par Krimināllikuma 161.pantā ietverto noziedzīgo nodarījumu.

[3] Vienlaicīgi tiesībsargs piekrīt Bāriņtiesas viedoklim, ka Valsts policijai, neuzsākot kriminālprocesu un neveicot kriminālprocesā paredzētās darbības, ir ierobežotas iespējas secināt, vai ir noticis noziedzīgais nodarījums. Bāriņtiesa, kā bērnu tiesību un interešu sargājošā iestāde, sevišķi attiecībā uz bērniem, kuri atrodas ārpusģimenes aprūpē, ir vērsusi Valsts policijas uzmanību uz iespējamu noziedzīgu nodarījumu, taču Valsts policija uz šo signālu nav reaģējusi, uzsākot kriminālprocesu, kas ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 6.pantu.

[4] Vēršu uzmanību, ka bērniem dzimumbriedums iestājas 16 gados. Lai gan par labprātīgām seksuālām attiecībām, kurās bērns iesaistās vecumā no 14 – 16 gadiem, ja tā veikta ar citu nepilngadīgu bērnu, nav paredzēta kriminālatbildība, kriminālprocesa uzsākšana visos gadījumos, kad cietušais ir dzimumbriedumu nenasniedzis bērns ir uzskatāma par obligātu, lai pārliecinātos, ar kuru personu ir veiktas seksuāla rakstura darbības, vai konkrētās seksuālās attiecības ir notikušas labprātīgi vai pret bērna gribu, kā arī vai pret bērnu nav izmantota bērna uzticība, autoritāte vai citāda ietekme. Tāpat ir svarīgi noskaidrot, kurā laikā ir uzsāktas seksuālās darbības ar bērnu un vai tās nav notikušas, kad bērnam vēl nav bijuši 14 gadi un bērns tādējādi ir bijis bezpalīdzības stāvoklī.²

² Krimināllikuma 166. prim pants.

[5] Valsts policijai bija jāņem vērā, ka Bāriņtiesas, kā atbildīgās iestādes, kas uzrauga ārpusģimenes aprūpē esošās [personas A] tiesības un intereses, rīcībā var būt informācija, kas tai var radīt objektīvas šaubas par to, vai nav noticis noziedzīgs nodarījums, kura rezultātā ir cietis bērns. Šāds Bāriņtiesas iesniegums nedrīkst tikt atstāts bez ievēribas un izskatīts formāli. Valsts policijas pienākums ir uzsākt kriminālprocesu, lai pārbaudītu notikušā apstākļus.

Tiesībsargs aicina Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūru, ņemot vērā to, ka prokuratūra ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu, tostarp Prokuratūras likuma ietvaros prokuroram ir pienākums reaģēt un pārbaudīt saņemto informāciju, ja ir pārkāptas bērnu tiesības, veikt pārbaudi, vai lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu ir bijis pamatots.

Tiesībsarga pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītājas vietniece

Laila Henzele

* No 2024.gada janvāra Tiesībsarga biroja gatavotie dokumenti tiek formatēti, ievērojot pieklūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.